

Onderwerpen binnen de apostolische cultuur: suggesties

De webrubriek 'Verdieping' nodigt geïnteresseerden uit artikelen te schrijven over onderwerpen als religie, filosofie, ethiek en levenskunst. Daarnaast wordt apostolische cultuur genoemd. Een aantal onderwerpen op dit terrein is actueel. Ze werpen vragen op die het waard zijn overdacht of onderzocht te worden. Artikelen hierover kunnen bijdragen aan een meer verdiepende en gevarieerde achtergrondkennis en zodoende aan het denken over inhoudelijke ontwikkeling van de apostolische cultuur.

Een reeks voorbeelden is hieronder genoemd en van korte introducties voorzien. Ze leiden het onderwerp van een bepaalde gezichtshoek in, maar geven ruimte voor andere benaderingen. Sommige zijn van vragen voorzien, andere eindigen abrupt en nodigen daarmee als het ware uit tot een eigen vervolg.

1. Uitwisseling van denkbeelden over apostolische cultuur

Bestaat er binnen het Apostolisch Genootschap een vrije uitwisseling van denkbeelden? Het antwoord luidt in principe 'ja'. Niettemin wordt de vraag gesteld en dat is niet zomaar. De praktijk werkt anders dan de theorie en de geschiedenis wijst eveneens iets anders uit. Een cultuur van open gedachtewisseling is niet tot ontwikkeling gekomen. De positie en betekenis van apostel, districtsverzorgers en voorgangers is van dien aard, dat de ruimte voor zo'n uitwisseling van meningen beperkt is. Waar deze ruimte de laatste tijd is gegroeid, betreft dat voornamelijk mondelinge uitwisseling, bijv. in gemeenschapsgesprekken, binnenskamers. Daar kunnen natuurlijk goede redenen voor zijn. Mogelijkheden om ook schriftelijk uitgewerkte opvattingen in ons genootschap te delen, zoals de rubriek Verdieping, worden nauwelijks voor dat doel benut. Zo'n situatie staat in contrast met wat maatschappelijk gangbaar is. In hoeverre kan het de ontwikkeling van het apostolische Werk ten goede komen, (via internet of intranet) mogelijkheden te benutten voor een uitwisseling van denkbeelden die constructief, maar mogelijk omstreden is?

2. Symbolische beeldtaal rondom godsbegrippen

Kijken we naar de taal waarin mensen spreken als het over God gaat, dan is er wereldwijd een onoverzienbaar scala van uitdrukkingen. Binnen godsdienstige tradities die zich beroepen op joods-christelijke wortels bestaat een mate van overeenstemming in benamingen, zegswijzen en omschrijvingen. De bron hiervoor vinden we in de Bijbel. In de taal van de apostolische denkwereld vinden we eveneens een opmerkelijke verscheidenheid. 'Godsaanduidingen' zijn ontleend aan jodendom, aan orthodoxe en vrijzinnige christelijke tradities, aan de apostolische traditie, aan religieus-humanisme, ietsisme en misschien ook wel aan atheïstische opvattingen. Allemaal apostolisch, allemaal binnen dezelfde cultuur gebezigd. Duidt dit verschijnsel op een ruimhartige acceptatie van pluriformiteit, op onduidelijk en vaag apostolisch godsbesef, op angst voor het maken van een duidelijke keuze, op oppervlakkig denken of op nog iets anders?

3. Vrijzinnigheid en rechtzinnigheid van geloofsovertuiging

Met zulke 'etiketten' typeren we een karaktertrek van geloofsovertuigingen. Zie voor een analyse van de positie van ons Genootschap het artikel 10-1 van Dick Vat in de rubriek Verdieping. Veel apostolischen noemen ons Genootschap vrijzinnig en geven het zodoende een positie op de kaart van godsdienstig Nederland. In welke opzichten zijn we vrijzinnig? Hebben we ons inmiddels van alle rechtzinnigheid ontdaan? Hoe verhoudt zich onze vrijzinnigheid tot die van andere kerkgenootschappen die dit etiket dragen? Of tot stromingen als het religieus-humanisme of het humanisme? Af en toe wordt de vraag naar de positionering van het Genootschap met nadruk gesteld en onderzocht. Voor een organisatie die open wil staan voor externe betrekkingen en communicatie biedt het verstrekkende voordelen diepgaande argumenten over deze typering uit te wisselen, tot duidelijke antwoorden te komen en deze intern breed te delen.

4. Spanning tussen persoonlijke betrokkenheid en distantie

Een 'klassieker', zou je kunnen zeggen. Met hart en ziel apostolisch zijn en meebetrokken in de gemeenschap, en tegelijk een zekere afstand houden om ruimte te houden voor bezigheden erbuiten. Het genootschap is zowel een leken- als een vrijwilligerswerk. Het maakt gebruik van aanwezige talenten van hen die persoonlijk beschikbaar zijn. Verantwoordelijken in gemeenschappen zijn daar voortdurend naar op zoek. De volkomen toewijding van "gave en have, krachten en tijd" uit het trotse pioniersverleden is nog altijd merkbaar in de vaste en wisselende taken die op uitvoering wachten. In een apostolisch arbeidsethos, dat zich niettemin onvermijdelijk en noodzakelijk ontwikkelt. In welke richting? Wat zal de realiteit zijn? Spreken we hierover in termen van verlies of zoeken we naar andere mogelijkheden van gemeenschapsvorming? Met ruimte voor diversiteit van inzet, met andere ambities?

5. Informalisering van omgangsvormen in een traditionele omgeving

Manierenboeken over 'hoe het eigenlijk hoort' beschrijven genuanceerd gewenst en ongewenst gedrag in de omgang met anderen. Dat wordt bepaald door een wijdvertakt samenstel van denkbeelden en gevoeligheden over veelal alledaagse manieren vol vanzelfsprekendheden. De ontwikkeling van bijv. acceptaties en taboes hangt samen met de ontwikkeling van verhoudingen tussen mensen, zowel tussen particulieren als tussen groepen. Informalisering gaat om veel meer dan de vraag of we tutoyeren of niet, het steekt dieper dan gevolg geven aan persoonlijke voorkeuren in kleding. In omgevingen waar tradities een min of meer belangrijke rol vervullen, zoals in ons Werk, kan zo'n proces voor een bijzondere dynamiek zorgen.

6. Verleden en toekomst van functiebenaming

Alles was duidelijk: de apostel, de opziener, de oudste en de herder werden aangesproken met hun arbeidsnaam. Bij de priesters volgde de achternaam, want die waren met meerderen. En in het aanspreken van dienenden en broeders en zusters zonder aanwijzing was geen onderscheid. Iedereen zei 'u' tegen de ander, ook al werd er in de meeste andere omgevingen allang getutoyeerd. In de jaren '90 begon door allerlei oorzaken de vanzelfsprekendheid van deze manieren van doen in het genootschap te verdwijnen. Sindsdien zijn heel wat gesprekken gevoerd over dit verschijnsel, formeel en vooral informeel. In 2009 ging het bestuur akkoord met de inzet van een 'organische' ontwikkeling: arbeidsnamen zijn mooi, maar de broeder- en zuster-naam evenzeer, ook in de aanduiding of het aanspreken van priesters, herders en oudsten - de apostel en opziener werden uitgezonderd. Hoe werken zulke processen, wat kunnen we ervan verwachten, in hoeverre kan of mag zo'n beoogd organisch proces beïnvloed worden?

7. Reikwijdte van ritens in de zondagsdienst

Wekelijks ondergaan we ze, wekelijks worden ze voltrokken, min of meer bewust. Beseffen we wat ritens met ons doen? We zeggen dat we ze zouden missen als ze verdwijnen, maar wát gaan we dan eigenlijk missen? Meer dan de geborgenheid die ze bieden? We weten wel: een ritueel is ooit ontstaan en later zijn er afspraken over gemaakt. Dat is op zich al een opmerkelijk proces. En we weten dat ze kunnen veranderen, van inhoud en van vorm. En ze kunnen ook verdwijnen. Nooit zo maar - er zit een zekere logica achter, een verklaring die te maken heeft met ontwikkeling van symbolisch bewustzijn. Een geweldig fenomeen, rituelen, maar hoe werken ze eigenlijk? Hoe staat het met de gemeenschappelijke ervaring van rituelen, wanneer ze voor sommigen of velen hun betekenis verliezen of verandering behoeven?

8. Joods-christelijke wortels

We zeggen het snel maar niet zomaar: ons Werk is geworteld in de joods-christelijke traditie. Het staat vermeld in de zgn. 'kenschets' en hier en daar (bijv. in De Stroom en in het Werkboek eredienst en liturgie) wordt er beknopt op ingegaan. In zekere zin positioneert het Genootschap zich ermee: daar komen we vandaan en zijn we mee verbonden. De vraag is waar we die verbondenheid mee kunnen

verduidelijken. Welke sporen van die dubbele traditie zijn in de apostolische cultuur duidelijk herkenbaar? En verder: welke aspecten van onze denkwereld stammen niet of niet direct van jodendom en christendom, maar bijvoorbeeld uit de klassieke cultuur of het 16^e eeuwse humanisme? Welke kenmerkende opvattingen ontleen we aan Verlichtingsideeën, de Romantiek of de ontwikkeling van het westerse en niet-westerse denken in de 20^e eeuw? Wat levert een verkenning van zulke vragen op voor een meer genuanceerd beeld van de bronnen van onze apostolische levensovertuiging?

9. Ontwikkeling van betekenisgeving aan de Bijbel

Het apostolische werk is oorspronkelijk gefundeerd op een Bijbelse grondslag. Geloofsovertuiging, erediens, ambtenstructuur, symbooltaal, alles was direct te herleiden tot het Nieuwe Testament. De brede relativisering van de waarde van de Bijbel in de 20^e eeuwse maatschappij heeft een grote invloed gehad op godsdienstig denken. Binnen het genootschap is het gebruik van Bijbelverhalen in erediens en jeugdkringen de laatste twintig jaar opmerkelijk snel afgenomen. Niettemin zijn tal van aan de Bijbel ontleende bewoordingen in het tegenwoordige apostolische taalgebruik gehandhaafd, zoals in liedteksten. Twee min of meer tegengestelde richtingen, die om nadere verduidelijking en bezinning vragen.

10 Jezus van Nazareth

Hoe wordt binnen Het Apostolisch Genootschap gedacht over Jezus van Nazareth? Parallel aan de ontwikkeling van de betekenis van de Bijbel voor apostolischen, is de betekenis van Jezus voor deze tijd in een ander licht gekomen. Zien we hem als grondlegger van het apostolische Werk, zoals apostel L. Slok ging benadrukken? Zo wordt hij zeker door velen beschouwd, voor wat betreft leven vanuit christusgezindheid. Anderen drukken het niet meer zo uit, losgekomen als ze zijn van het 'grote verhaal' en de metaforiek van het Christusrijk dat apostolischen zouden bouwen. De apostel beroept zich niet meer op de roeping van Jezus om zijn eigen roeping te legitimeren. We geven op het Kerstfeest bijzondere aandacht aan de herdenking van zijn geboorte, op Goede Vrijdag aan zijn sterven. De verhalen voor Pasen en Pinksteren vragen een ingrijpende vertaalslag en veel uitleg: aan opstanding uit de dood en uitstorting van de heilige geest hechten we immers alleen overdrachtelijke betekenis. De historische gebeurtenissen en omstandigheden interesseren ons beduidend minder dan de grote waarde die we toekennen aan zijn denkbeelden en levenshouding, zoals ze in de Bijbel zijn overgeleverd. Het jood-zijn van Jezus wordt in Weekbrieven soms genoemd maar niet uitgewerkt, aan vroeg-christelijke mystificaties gaan we voorbij, we houden geen rekening met de vervorming van de historische werkelijkheid, die in de Bijbelverhalen tot uitdrukking is gekomen. In die zin is het actuele apostolische Jezusbeeld traditioneel, ook al wijkt het sterk af van dogmatische betekenissen die binnen het christendom aan Jezus worden gehecht. Wat is er over het apostolische Jezusbeeld te zeggen? Op welke wijze helpen moderne inzichten over Jezus en zijn tijd ons om het beeld van Jezus te verhelderen?